

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.92

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.1.3>

Михайлишин У. Б.

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
судовий експерт сектору мистецтвознавчих, психологічних досліджень
та об'єктів інтелектуальної власності
відділу досліджень у сфері інформаційних технологій
Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Гордон К. О.

*студентка магістратури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ У ЦІННІСНІЙ СВІДОМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ

LONELINESS EXPERIENCING IN THE VALUE CONSCIOUSNESS OF THE DRUG ADDICTS

Стаття присвячена проблемі переживання самотності у ціннісній свідомості наркозалежних.

З'ясовано, що самотність – соціальна хвороба. Цей стан безпосередньо пов'язаний з відсутністю впевненості в собі, нестачею підтримки і втратою контролю над своїм життям. І саме тому, більшість людей вдаються до вживання наркотиків якраз через самотність, невпевненість в собі і своїх діях або страху. Для того, щоб звести нанівець спустошеність і біль від самотності, робиться на їх погляд оптимальне рішення. Вони входять в кола наркозалежних людей.

Представлено та проаналізовано результати емпіричного дослідження психологічних особливостей переживання самотності в ціннісній свідомості наркозалежних з подальшою статистичною обробкою даних.

Під час дослідження даної проблематики, враховуючи особливості вибірки, підібрано комплекс психодіагностичних методик: методика діагностики схильності до залежної поведінки за В. Д. Менделевич, методика діагностики адиктивної ідентичності за Короленко, Дмитрієва, Левіна та ін., методика діагностики міжособистісної залежності за Р. Борнштейн, шкала безнадійності за А. Бек, опитувальник самотності за С. Корчагіна, методика діагностики суб'єктивного відчуття самотності за Д. Рассел і М. Фергюсон та використано методи математичної статистики (кореляційний аналіз за Пірсоном).

За результатами емпіричного дослідження та кореляційного аналізу визначено, що існує взаємозв'язок наркозалежності та адиктивної ідентичності в цілому із особливостями міжособистісної залежності, почуттям безнадійності та самотності.

Виявлено, що чим більше у особистості буде проявлятися наркотична та адиктивна ідентичність у цілому, тим більше будуть виражені деструктивна залежність та дисфункціональне віддалення, почуття безнадійності та почуття самотності. Чим більше у особистості буде проявлятися наркотична та адиктивна ідентичність у цілому, тим менше буде виражена здорова залежність у міжособистісних стосунках.

Ключові слова: самотність, наркозалежність, адиктивна поведінка, ціннісна свідомість, переживання, безнадійність.

The article is devoted to the issue of loneliness experiencing in the value consciousness of the drug addicts.

It was found that loneliness, being a social disease, is directly related to the lack of self-confidence, the lack of support and loss of control over life events. Loneliness, self-doubt, the lack of confidence in personal ability and activity, or even fear may result in drug abuse. These individuals consider the drug abuse as the optimal decision to nullify the desolation and pain from loneliness. They enter the circle of drug addicts.

The research under consideration provides, on the basis of statistical data processing, the results of empirical study of psychological features of loneliness experiencing in the value consciousness of the drug addicts.

The complex of psychodiagnostic methods was applied, taking into account the peculiarities of the sample: the method of diagnosing the tendency to addictive behavior by Mendeleevich; the method of diagnosing addiction identity by Korolenko, Dmitrieva, Levina, et al.; the method of diagnosing interpersonal dependency by Bornstein; the Beck hopelessness scale; the diagnostic questionnaire of the loneliness type by Korchagina; the method of diagnosing the subjective feeling of loneliness by Russell and Ferguson; the methods of mathematical statistics (Pearson correlation coefficient).

Based on the results of empirical research and correlational analysis, it is determined that there is an interconnection between drug addiction and addiction identity in general with specificities in interpersonal addiction, feelings of hopelessness and loneliness.

The more an individual displays narcotic and addiction identity in general, the more vividly demonstrated is the destructive dependence and dysfunctional distancing, feelings of hopelessness and loneliness. The more an individual displays narcotic and addiction identity in general, the less the healthy dependence is demonstrated in interpersonal relationships.

Key words: loneliness, drug addiction, addictive behavior, value consciousness, anxiety, hopelessness.

Вступ. Людина стикалася з самотністю протягом усієї історії свого розвитку. Незважаючи на активний розвиток технологій та полегшення комунікації з іншими людьми, щороку стає дедалі більше самотніх. Більше того, це почуття нерозривно пов'язане з наркоманією і часто є основною причиною виникнення наркозалежності [4].

Таким чином, важливим є питання щодо самотності наркозалежних. Відомо, що наркоманія – це один із варіантів втечі від себе. Людина не може жити, як вона живе зараз, і вирішує злитися з наркотиком, втікаючи від самотності, яка розглядається як жахлива і нестерпна. Взявши наркотик, людина відчуває полегшення, страхи відступають. Наркотик заглушає почуття власної неповноцінності та нікчемності, відчуття того, що ти сам не в змозі впоратися зі своїми проблемами. Втекти в наркотик набагато легше, ніж попрацювати над собою та спробувати встановити теплі контакти з людьми [1].

Самотність вважається «соціальною хворобою», пов'язаною з відсутністю міри та впевненості у собі. Варто подумати самому: практично всі наркомани стають залежними саме через самотність, невпевненість у своїх силах чи страх. Якщо у людей відсутня підтримка, автоматично зникає впевненість у собі, відбувається втрата орієнтуру тощо. Щоб ліквідувати непорозуміння, розгубленість і біль від самотності, такі особи приймають найпростіше рішення, а саме, вливаються в організацію наркозалежних людей, де вони нібито і знаходять турботу, спілкування, любов і так далі.

Наркотична залежність вважається одним з варіантів втечі від себе. Коли люди вживають наркотики, вони стикаються з полегшенням та відсутністю страхів [3].

Наркотичні речовини глушать почуття неповноцінності, нікчемності і того, що самотійно не вдається вирішувати свої проблеми. Втекти за допомогою заборонених препаратів набагато простіше, ніж попрацювати над своєю особистістю і почати нормально взаємодіяти з оточуючими. «Зламани» люди часто не можуть зробити перший крок, тому заборонений препарат несподівано підповзає і манить визволенням від будь-яких бід. У наркоманів є бажання існування – це доза, яка позбавляє самотності.

Можна виділити схожі риси самотньої особистості та особистості із наркозалежністю. Людина з наркотичною залежністю так само, як і людина, яка переживає самотність знаходиться у конфлікті із світом. Світ не відповідає їхнім уявленням. Ні наркоман, ні людина із самотністю не хочуть пристосовуватись до реального життя, боротись із труднощами, проживати та вирішувати негативні емоції. Вони натомість віддаються своїй «унікальній» самотності і стражданням.

Людина із наркотичною залежністю та людина із почуттям самотності потребують почуття перевершеності над іншими людьми, однак, не мають на те ніяких конструктивних причин. Для цього вони і відходять від суспільства [2].

Отже, наркозалежність особистості може бути взаємопов'язана із почуттям самотності особистості. Самотність є предметом досліджень психології, суміжних наук, філософії. Актуальність дослідження самотності спричинена важливістю даного явища, як в соціальному контексті, так і у внутрішньо-особистісному і проявляється у тому, що проблема переживання самотності саме наркозалежними на даний час повністю не визначена та потребує подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Емпіричне дослідження психологічних особливостей переживання самотності в ціннісній свідомості наркозалежних проводилось на базі КНП «Закарпатський обласний медичний центр психічного здоров'я та медицини залежностей». У дослідженні взяли участь 39 осіб.

Враховуючи мету нашого дослідження, особливості вибірки, підбрано комплекс методик: методика діагностики схильності до залежної поведінки за В. Д. Менделевич; методика діагностики адиктивної ідентичності за Короленко, Дмитрієва, Левіна та ін.; методика діагностики міжособистісної залежності за Р. Борнштейн; шкала безнадійності за А. Бек; опитувальник самотності за С. Корчагіна; методика діагностики суб'єктивного відчуття самотності за Д. Рассел і М. Фергюсон.

У результаті емпіричного дослідження психологічних особливостей переживання самотності в ціннісній свідомості наркозалежних отримано такі результати: за методикою діагностики схильності до залежної поведінки за В. Д. Менделевич виявлено: наркотичну залежність – показника, який знаходиться у межах норми не виявлено у жодного досліджуваного.

Ознака тенденції проявляється у дев'яти досліджуваних осіб, що становить 23% від загальної кількості вибірки.

Підвищена схильність проявляється у восьми досліджуваних осіб, що становить 21% від загальної кількості вибірки.

Висока ймовірність проявляється у двадцяти двох досліджуваних осіб, що становить 56% від загальної кількості вибірки.

Алкогольна залежність – показник, який знаходиться у межах норми не виявлено у жодного досліджуваного.

Ознака тенденції проявляється у шести досліджуваних осіб, що становить 15% від загальної кількості вибірки.

Підвищена схильність проявляється у чотирнадцяти досліджуваних осіб, що становить 36% від загальної кількості вибірки.

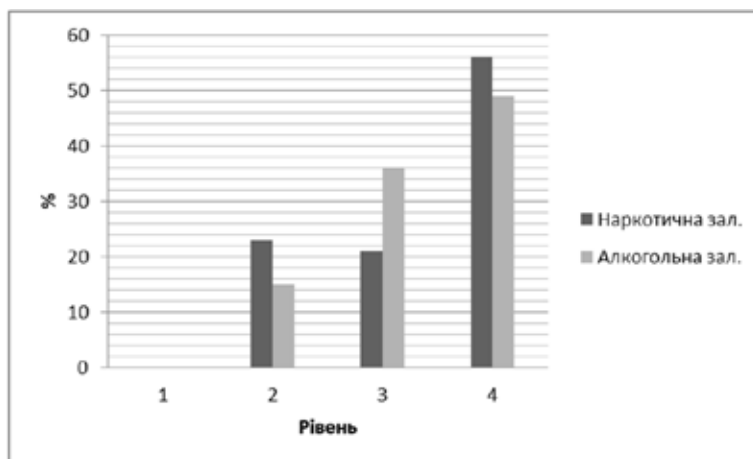

Рис. 1. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою діагностики схильності до залежної поведінки за В. Д. Менделевич

Примітки: 1. Норма. 2. Ознака тенденції. 3. Підвищена схильність. 4. Висока ймовірність

Висока ймовірність проявляється у дев'ятнадцяти досліджуваних осіб, що становить 49% від загальної кількості вибірки.

Отже, отримані показники по даній методиці вказують на те, що у більшості досліджуваних проявляється висока ймовірність схильності до алкогольної та наркотичної залежності.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 1.

За методикою діагностики адиктивної ідентичності за Короленко, Дмитрієва, Левіна та ін. встановлено, що адиктивна ідентичність проявляється у тридцяти дев'яти досліджуваних осіб, що становить 100% від загальної кількості вибірки.

Показник, який знаходиться у межах норми не виявлено у жодного досліджуваного.

Отже, отримані показники по даній методиці свідчать про те, що у більшості досліджуваних проявляється адиктивна ідентичність. Даний результат вказує на те, що досліджувані схильні відходити від реальності, шляхом зміни свого психічного стану, який для них викликає дискомфорт, за допомогою вживання різних речовин, або фіксацією на різних видах діяльності.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 2.

За методикою діагностики міжособистісної залежності за Р. Борнштейн виявлено, що деструктивну залежність – низький рівень, не виявлено у жодного досліджуваного.

Середній рівень проявляється у чотирнадцяти досліджуваних осіб, що становить 36% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень проявляється у двадцяти п'яти досліджуваних осіб, що становить 64% від загальної кількості вибірки.

Дисфункціональне віддалення – низький рівень не виявлено у жодного досліджуваного.

Середній рівень проявляється у п'ятнадцяти досліджуваних осіб, що становить 38% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень проявляється у двадцяти чотирьох досліджуваних осіб, що становить 62% від загальної кількості вибірки.

Здорова залежність – низький рівень проявляється у двадцяти одній досліджуваній особі, що становить 54% від загальної кількості вибірки.

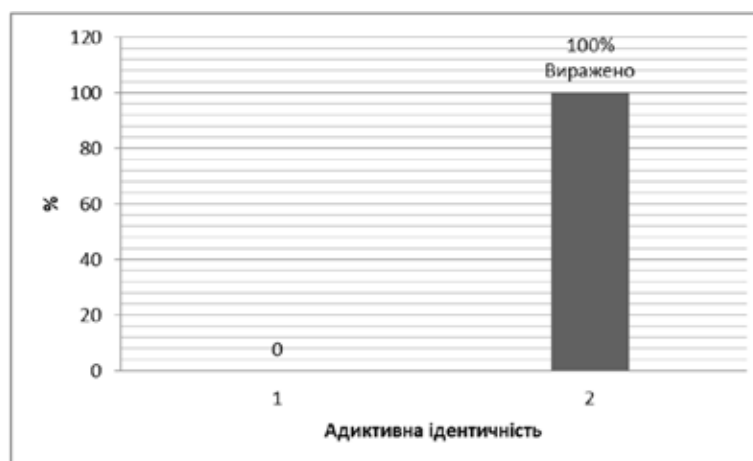

Рис. 2. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою діагностики адиктивної ідентичності за Короленко, Дмитрієва, Левіна та ін.

Середній рівень проявляється у вісімнадцяти досліджуваних осіб, що становить 46% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень не виявлено у жодного досліджуваного.

Отже, отримані показники по даній методиці вказують на те, що у більшості досліджуваних переважає високий рівень деструктивної залежності та дисфункціонального віддалення. Дані результати свідчать про те, що у досліджуваних проявляється надмірна, деструктивна потреба в емоційній близькості, любові та прийнятті, надмірне прагнення отримувати допомогу та підтримку на фоні постійного почуття тривоги, безпорадності. Такі люди відчувають труднощі у тому, щоб розвивати соціальні зв'язки, встановлювати тісні відносини.

За показником здорової залежності більшість досліджуваних отримали низькі показники. Їм складно проявляти гнучкість в спілкуванні та вміння налагоджувати взаємовідносини.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 3.

У результаті дослідження за методикою «Шкала безнадійності за А. Бек» виявлено: низький рівень проявляється у п'яти досліджуваних осіб, що становить 13% від загальної кількості вибірки.

Середній рівень проявляється у дванадцяти досліджуваних осіб, що становить 31% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень проявляється у двадцяти двох досліджуваних осіб, що становить 56% від загальної кількості вибірки.

Отже, отримані показники по даній методиці вказують на те, що у більшості досліджуваних переважає високий рівень почуття безнадійності. Це свідчить про негативне ставлення по відношенню до суб'єктивного майбутнього.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 4.

У результаті дослідження за методикою «Опитувальник самотності за С. Корчагіна» встановлено:

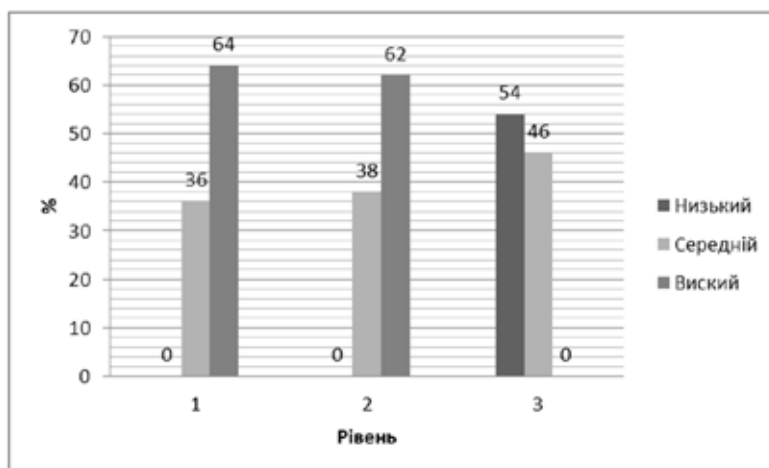

Рис. 3. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою діагностики міжособистісної залежності за Р. Борнштейн

Примітки: 1. Деструктивна залежність 2. Дисфункціональне віддалення. 3. Здорова залежність

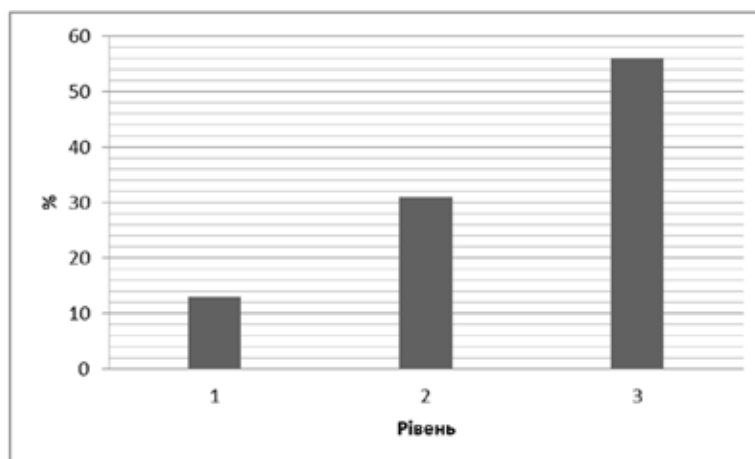

Рис. 4. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою «Шкала безнадійності за А. Бек»

Примітки: 1. Низький. 2. Середній. 3. Високий

низький рівень не виявлено у жодного досліджуваного.

Середній рівень проявляється у шести досліджуваних осіб, що становить 15% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень проявляється у п'ятнадцяти досліджуваних осіб, що становить 39% від загальної кількості вибірки.

Дуже високий рівень проявляється у вісімнадцяти досліджуваних осіб, що становить 46% від загальної кількості вибірки.

Отже, отримані показники по даній методиці вказують на те, що у більшості досліджуваних переважає високий рівень почуття самотності. Почуття самотності сприймається як гостро суб'єктивне, суто індивідуальне і унікальне переживання.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 5.

У результаті дослідження за методикою «Діагностика суб'єктивного відчуття самотності за Д. Рассел і М. Фергюсон» виявлено: низький рівень проявля-

ється у чотирьох досліджуваних осіб, що становить 10% від загальної кількості вибірки.

Середній рівень проявляється у чотирнадцяти досліджуваних осіб, що становить 36% від загальної кількості вибірки.

Високий рівень проявляється у двадцяти одній досліджуваній особі, що становить 54% від загальної кількості вибірки.

Отже, отримані показники по даній методиці вказують на те, що у більшості досліджуваних переважає високий рівень почуття самотності. Більшість досліджуваних переживають специфічне відчуття повної заглибленості в самого себе.

Результати дослідження у відсотковому значенні за даною методикою зображено на рисунку 6.

У результаті кореляційного аналізу визначено взаємозв'язок наркозалежності та адиктивної ідентичності в цілому із особливостями міжособистісної залежності, почуттям безнадійності та самотності. Встановлено: позитивний кореляційний зв'язок між наркотичною залежністю (Методика діагностики схильності до залежної поведінки за В. Д. Менде-

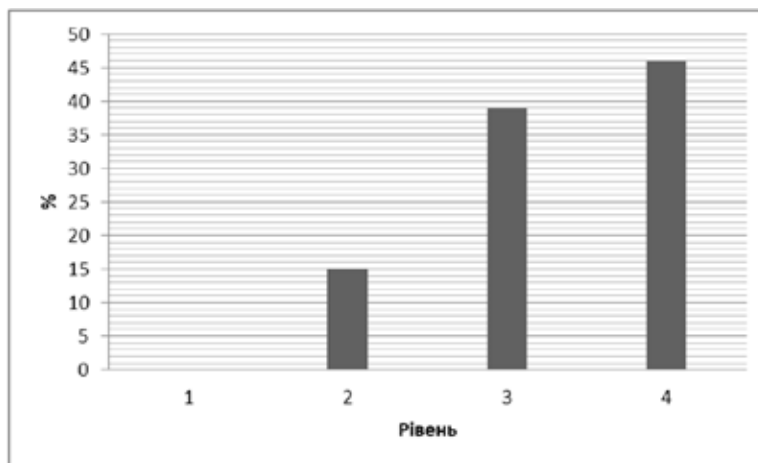

Рис. 5. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою «Опитувальник самотності за С. Корчагіна»

Примітки: 1. Низький. 2. Середній. 3. Високий. 4. Дуже високий

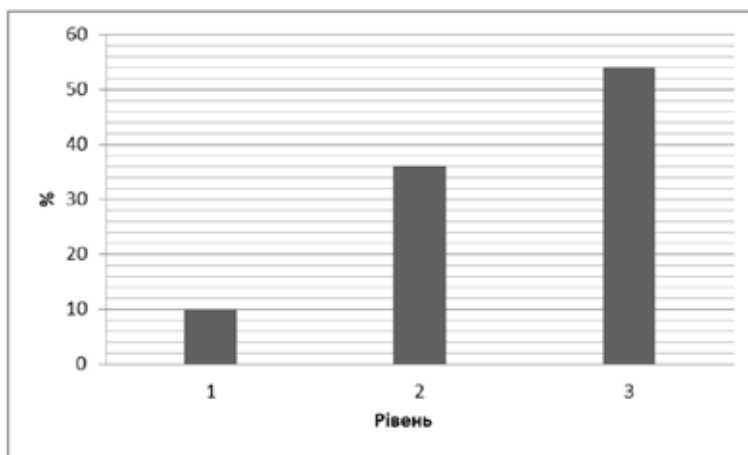

Рис. 6. Результати дослідження у відсотковому значенні за методикою діагностики суб'єктивного відчуття самотності за Д. Рассел і М. Фергюсон

Примітки: 1. Низький. 2. Середній. 3. Високий

Виявлено, що чим більше у особистості буде проявлятися наркотична та адиктивна ідентичність у цілому, тим більше будуть виражені деструктивна залежність та дисфункціональне віддалення, почуття безнадійності та почуття самотності. Чим більше у особистості буде проявлятися наркотична та адиктивна ідентичність у цілому, тим менше буде виражена здорова залежність у міжособистісних стосунках.

Питання, розглянуті у даній статті повністю не розкривають досліджувану проблему. Перспективами подальших наукових досліджень слід вважати продовження вивчення психологічних особливостей переживання самотності у ціннісній свідомості наркозалежних з метою глибшого аналізу порушеної проблематики та створення корекційних програм з урахуванням результатів дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варава Л.А. Особливості переживання особистістю почуття самотності у стані соціальної депривації: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ: Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України, 2009. 20 с.
2. Лінський І.В., Мінко О.І., Самойлов О.С. Структура афективних розладів у хворих із залежністю від опіатів та хворих із залежністю від психостимуляторів за результатами багатовимірного психодіагностичного дослідження. Архів психіатрії. 2004. Т. 10, № 4 (39). С. 89–91.
3. Литвинчук Л.М. До проблеми психологічних механізмів адиктивного процесу. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2016. Том IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Випуск 8. С. 296–305.
4. Литвинчук Л.М. Сучасні погляди на проблему психологічної залежності наркоманів. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2017. Том VII: Екологічна психологія. Випуск 43. С. 84–94.